

תנא דבי ר' ישמעאל אם פגע בדך מנודל זה

משכחא לבית המדרש

אם אבן הוא נימוח אם ברזל הוא מתפוצץ

גיליון מס' 226 כ"ב אדר ב' תשפ"ב

פרשת שמ"ני

תוכן ענייני הגיליון

מאמר העורך כל בית ישראל יבכו את השרפה	1
אשר שרף ה'.....	6
לשמוע בקולו ביאורים בפרשת השבוע	3
מרבתינו מפרשי המקרא.....	8

מאמר העורך

מצינו בפרשתנו (י,ו) ואַחִיכֶם כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל יִבְכוּ אֶת הַשְּׂרָפָה אֲשֶׁר שָׂרַף ה':
העם היהודי, על כל עדותיו חלקיו גווניו השקפותיו ושאר הגדרים שיתכנו במעשי
ובמחשבות בני האדם, אבד השבוע את ה'גברא רבא' של הדור כפי שהספידו מורנו הגר"ג
אדלשטיין יבלחט"א.

ורבים שמעו את דבריו, וכן תמהו, הלא ידוע הוא לכל את גודל מעלתו ואת מעלת זכותו
שללא ספק הגנה על הדור מפני פורעניות, וכי זה בלבד עשה? להיות 'גברא רבא'?

אמנם תמיהה זו יתכן ומקורה ברעה חולה אשר נשתרשה בקרבנו בעת האחרונה,
מאחר ומורגלים אנו לשלל תארים וכינויים על כל רב ומורה הוראה, כל שכן על הגדולים
אשר בעם, ושוכחים אנו שישנו מושג אשר 'גדול מרבן שמו', ומצינו (ברכות לג, ב) שכאשר
ההוא נחית קמיה דר' חנינא ואמר 'הקל הגדול הגבור והנורא והאדיר והעזוז והיראוי החזק
והאמיץ והודאי והנכבד', המתין לו עד דסיים, כי סיים אמר ליה: סיימתניהו לכולהו שבחי
דמרך? למה לי כולי האי? אן הני תלת דאמרין - אי לאו דאמרניהו משה רבינו באורייתא,
ואתו אנשי כנסת הגדולה ותקנינהו בתפלה - לא הוינן יכולין למימר להו, ואת אמרת כולי האי
ואזלת! משל, למלך בשר ודם שהיו לו אלף אלפים דינרי זהב, והיו מקלסין אותו בשל כסף,
והלא גנאי הוא לו! ולא שחלילה יש כאן איזו שהיא השוואה מהקב"ה לגדול בישראל, אבל
אף הוא המשיל לו את זה למלך בשר ודם שגם בו לא ראויה הנהגה זו.

ומאחר ואנו כן הורגלנו לילך בדרכו של אותו אחד, ולא קבלנו את תוכחתו של ר' חנינא
בכגון דא, הרי שסביב זה בנינו את מסכת רגשותינו, וודאי וודאי שבזה חפצה נפשנו להתרגש
מאיזה הגדרה למדנית שתאמר בקול בוכים, וכך, ורק כך, יהיה אָבֵל גָדוֹל לַיהוּדִים וְצוּם וּבְכִי,

וכך, ורק כך, שֶׁק וְאִפְרֵי יַצַּע לְרַבִּים. וכל שלא היה זה במנגינה הידועה למקרים מעין אלו כבר קצפו אנשים וחמתם בערה בם על תלמיד חכם שלא נספד כהלכה.

חובתנו היא לנסות לרדת לעומקם של דברים. האבידה שאבדנו לא ניתנת היא לשיעור ולמידה. הלא ודאי שאף אחד לא מתיימר לומר שהשיג בשכלו את גודל מעלתו של הנפטר. כל התחרות בין מספידי העצרות שיהיו תהיה רק סביב הנקודה מי יצליח יותר טוב להסביר למה אנחנו לא מבינים מה הפסדנו.

אמנם, כשנביט אל עצם הענין נראה כי שורש האבידה אחד הוא, 'אדם גדול' היה עמנו, ואיבדנוהו.

מהו אדם גדול? ודאי שיקומו מאות ואלפים וינסו להסביר, זה בפה וזה בפה, ואם אשכחיה רבה בר אבוה לאליהו וישאלהו כמאן? יאמר ככולהו תנאי וככולהו אמוראי. אך לאמיתו של דבר האבידה היא שאותו 'אדם גדול' שהיה עמנו כבר נסתלק לבית עולמו.

וכאשר מגיעים אנו לספוד לו ולבכותו, אין לנו להתמקד כל העת רק בגודל מעלתו והשגותיו, חובתנו היא גם להשיב אל לבנו כי אבדנו 'אדם גדול', אבדנו מישהו שהיה יותר מאתנו וכבר לא יוכל להנחות את דרכנו.

העורך

וַיֹּאמֶר אֶל אֶהְרֹן קַח לְךָ עֵגֶל בֶּן בָּקָר לְחַטָּאת וְאֵיל
לְעֹלָה תְּמִימִם וְהִקְרַב לְפָנַי ה': (ט ב)

וברש"י 'קח לך עגל' להודיע שמכפר לו הקב"ה ע"י עגל זהה על מעשה העגל
שעשה.

ומוסיף ה'כלי יקר' לבאר שלפיכך נאמר בסמוך 'וְאֵיל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּדְבֹר לְאֹמְרֵי
שְׂרָעָה מִשֶּׁה לְהִרְאוֹת לְכָל יִשְׂרָאֵל שֶׁאֶהְרֹן נָקִי מִן חַטָּאת הָעֵגֶל דָּאֵם לֹא כֵן אֵיךְ יִצוּהוּ הוּא
לְהֵם קָחוּ לָכֶם שְׂעִיר עֲזִים לְכַפֵּרָה וְהָרִי יֹאמְרוּ לוֹ טוֹל קוֹרָה מִבֵּין עֵינֶיךָ.

וְאֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּדְבֹר לְאֹמְרֵי קָחוּ שְׂעִיר עֲזִים לְחַטָּאת
וְעֵגֶל וּבָקָשׁ בְּנֵי שָׁנָה תְּמִימִם לְעֹלָה: (ט א)

משמעות הכתוב היא שמה צוה לאהרן לדבר אל בני ישראל שיקחו שעיר יזים,
וצריך ביאור מדוע לא ביקש זאת משה עצמו מישראל.

מבאר ה'טעמא דקרא' שגם זה היה חלק מהחינוך לכהונה, לפי שלדורות מוטל על
הכהנים לדאוג לצורכי המזבח, וכמו שנאמר (במדבר יח, ז) 'וְאֶתְּהָ וּבְנֵיךָ אֶתְּנֶה לְתַשְׁמֵרוֹ אֶת
בְּהֵנְתְּכֶם לְכָל דְּבַר הַמִּזְבֵּחַ'.

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אֶהְרֹן הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' לְאֹמְרֵי בְּקִרְבִּי
אֶקְדָּשׁ וְעַל פְּנֵי כָּל הָעָם אֶכַּבֵּד וַיִּדָּם אֶהְרֹן: (י א)

כתב הרש"ר הירש: 'בְּקִרְבִּי אֶקְדָּשׁ' מתוך שלא אסלח לחטאות קרובי, ואף אגזור
עליהם דין מוות – יתברר, שרצוני הוא מוחלט; שהרי אף גדולי עולם הקרובים אלי,
ודווקא הם, לא הורשו לסטות הימנו סטייה קלה. כך יכיר העם את כל כובד המשקל של
חובת השמיעה בקולי.

וממשיך, לפירוש זה, יש בדברים אלה משום נחמה לאהרן; ולפיכך נאמר לאחר
מכן: 'וַיִּדָּם אֶהְרֹן'. אלמלא היו בניו קרובי ה', אולי היה נסלח לחטאם; ואף הגזירה
האלוקית שנגזרה עליהם לא היה בה משום אזהרה כה חמורה לעם. דברים אלה הם
בניגוד לתפיסה המודרנית – המעניקה חסינות לגדולי הרוח על עבירות מוסריות
שבידם; לדידה, זכאים אנשי רוח ליחס של סלחנות יתירה, אם פגעו בחוקי המוסר
האלוקי. ואילו בתפיסת היהדות – כל הגדול מחבירו, חובותיו המוסריות גדולות ממנו.

וכך דרשו (יבמות קנא, ב; תהלים נ, ג) 'וּסְבִיבּוֹ נְשַׁעְרָה מְאֹד', מלמד, שהקב"ה מדקדק עם סביביו כחוט השערה. וכן כתוב בתהלים (פט, ח) 'קֵל נְעָרִין בְּסוּד קְדוּשִׁים רַבָּה וְנוֹרָא עַל כָּל סְבִיבּוֹ'. ואף מזמור צט דן בקדושת ה' – המרחיקה מסביבתו כל זרות של חולין; כי קדושה היא המצוה הראשונה, המוטלת על כל הזוכה לקירבת ה'. וכן נאמר שם (פס'ו ח): 'מִשֶׁה וְאַהֲרֹן בְּכֹהֲנָיו וְשִׁמּוֹאֵל בְּקִרְאֵי שְׁמוֹ; קְרוּבִים הָיוּ אֵל ה', וּמִשׁוֹם כֵּךְ הָיוּ 'קִרְאִים אֶל ה' וְהוּא יַעֲנֵם; 'בְּעֲמוּד עֲנָן יְדַבֵּר אֲלֵיהֶם' ועשאים 'שומרי עדתיו, מוסרי 'חַק נִתֵּן לָמוֹ'. ביחס לאחרים – 'אַתָּה עֲנִיתָם קֵל נִשְׂא הָיִיתָ לָהֶם; ואילו ביחס לעצמם היית 'נִקָּם עַל עֲלִילוֹתֵם!'

וַיְדַבֵּר ה' אֶל אֶהֱרֹן לֵאמֹר: (י ח)

ונתייחד עמו הדבור לפי ש'יָדַם אֶהֱרֹן' בשעה שמתו בניו.

ומבאר ה'כלי יקר' לפי שהשתיקה יש לספק בה, אם הוא שותק ומצטער וקורא תגר בלבו על משפטי ה' או אם הוא שותק ושמח בלבו כמדת הצדיקים ששמחין ביסורין, על כן נתיחד אליו הדיבור כדי לגלות על טוהר מחשבתו שהרי אין הקב"ה משרה שכירתו כי אם מתוך שמחה, ודיבור זה היינו ששרתה עליו השכינה מתוך שמחת לבבו בזה נודע לכל כי היה שמח ביסורין כמדת הצדיקים.

וְלִהְבְּדִיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין הַחֹל וּבֵין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר:
(י י ושם)

וְלִהוֹרֹת אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל הַחֻקִּים אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' אֲלֵיהֶם בְּיַד מֹשֶׁה:

כתב ה'העמק דבר': הוסיף הקב"ה לתת עצה אחרת לשמח הלב ולהסיח דעתו מצער, היינו ע"י יינה של תורה המשמחת לב כדכתיב (תהלים יט, ט) 'פְּקוּדֵי ה' יִשְׂרָיִם מְשַׁמְחֵי לֵב', וביומא (עב, ב) איתא זכה משמחתו. ומשמעות 'בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין הַחֹל', ולא כתיב 'בֵּין הַקֹּדֶשׁ לַחֹל וּבֵין הַטָּמֵא לַטָּהוֹר', כמו להלן (כ, כה), כבר נתבאר להלן (יא, מז) דפירוש 'בֵּין וּבֵין' דכתיב גבי הַבְּדִלָה, היינו הספיקות הנופלים בין קודש ודאי בין חול ודאי, ויש שנוטה ספיקו יותר לקודש ויש להיפך, וברור הספיקות והלכותיהם משמח הלב מאד כידוע מאמר החכם שאין שמחה כהיתר הספיקות.

ועוד הוסיף עצה המשמחת הלב הוא 'וְלִהוֹרֹת אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל הַחֻקִּים' להורות לתלמידים מקשיבים. וכבר נתבאר בס' דברים ד'ח'קיים' משמעו כמה פעמים

המדות שהתורה נדרשת בהן ע"י פלפול התלמוד, ונצטוו אהרן לעסוק בזה ויהי גורם שמחת הנפש המשכחת כל צער ויגון.

כִּי אָנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם וְהִתְקַדְּשֶׁתֶם וְהִיִּיתֶם קְדוֹשִׁים כִּי קְדוֹשׁ אָנִי וְלֹא תִטְמְאוּ אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּכָל הַשְּׂרָץ הַרְמֵשׁ עַל הָאָרֶץ: (ויא מד)

כתב רבינו בחיי: הקדושה הזאת לישראל יותר משאר האומות אינה אלא במעשה התורה והמצוות, כי עם התורה והמצוות יתחזק כח השכל ויחלוש כח התאוות, וידוע כי התאוה חזקה בטבעה והנה היא באדם קודמת לשכלו, כי התאוה מוטבעת בו מתחלת נעוריו שהוא נמשך אחר ההנאות הגשמיות ועמהן הוא הולך וגדל עד שהיא מתגברת על השכל אשר בשבילו נוצר האדם, ועוד שהתאוה מחוברת מכחות הטבעים ומן היסודות ויש לה מחזיקים ועוזרים הרבה והם המאכלים ושאר התאוות הגשמיות, והשכל שהוא עצם רוחני והוא נגזר מן העולם העליון הוא נכרי בעולם הגופות העבים והגסים, ומפני שהוא נכרי אין לו מחזיק ועוזר אלא הכל כנגדו, ובדין הוא שיחליש השכל ותתגבר התאוה עליו בסבת שני ענינים, האחד מפני שהתאוה באדם קודמת לשכל, והשני מפני שהתאוה יש לה מחזיקים ולא כן השכל, ולפיכך הוצרך האדם אל התורה והמצוות לחזק כח השכל ולהחליש כח התאוות, ומפני זה נצטוינו במצות המאכלים האסורים ובמצות העריות ובמצות התפלה והתענית והצדקה וגמילות חסדים שכולן להחליש כח התאוה. וזהו שאמרו רז"ל בספרי: 'וְהִתְקַדְּשֶׁתֶם' זו קדושת מצוה, ואחר כך: 'וְהִיִּיתֶם קְדוֹשִׁים', והכוונה במאמר הזה כי על ידי המצוות יחליש כח התאוות ויתגבר כח השכל שבשבילו נברא האדם.

יִבְכוּ אֶת הַשְּׂרָפָה - הַבְּכִיָּה עַל הַצְּדִיקִים

פרשתנו (י, ו) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אֶהְרֹן וְלֹאֲלֶעָזֶר וְלֹאִיתָמָר בְּנֵי רָאשֵׁיכֶם אֵל תִּפְרְעוּ וּבַגְּדֵיכֶם לֹא תִפְרָמוּ וְלֹא תִמְתּוּ וְעַל כָּל הָעֵדָה יִקְצַף וַאֲחִיכֶם כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל יִבְכוּ אֶת הַשְּׂרָפָה אֲשֶׁר שָׂרַף ה':

כתב ה'העמק דבר': ידוע המדרש על הא דאיתא באהרן (במדבר כ, כט) 'ויבכו את אהרן שלשים יום כל בית ישראל', דמשמע אפילו נשים, ובמשה כתיב (דברים לב, ח) 'ויבכו בני ישראל', משום שמדתו של אהרן היה אוהב שלום ומעולם לא אמר לאיש ולא לאשה סרחת, ולא נתבאר א"כ אמאי כתיב בנדב ואביהוא כל בית ישראל יבכו, והלא לא מצינו שהיה להם מדה זו, ולק"מ דהתם כתיב 'שלשים יום' זהו רבותא גדולה, משא"כ כאן היה רק בשעת הוצאה וקבורה, ואין רבותא שיבכו אפילו נשים על גדולי ישראל.

ועדיין יש להבין לשון 'יבכו' באזהרה, היאך אפשר להזהיר שיבכו הא בכיה תלויה אך בהתעוררות הלב, ומה יעשה האדם שאינו מתעורר לבכי, ונראה שבא הכתוב לבאר האיך יבכו במה שכתב יבכו את השרפה, דהכי מיבעי 'על השרפה', אלא משמעות 'את' כמו 'עם השרפה', והכי פרושו, מי שיש לו איזה צער ודבר להתפלל ולבכות לפני ה', יבכה באותה שעה שהמת הנעלה מוטל לפניו, כי אותה שעה רצויה להעלות בכיותיו ומבוקשו מפני כבוד שעושה בזה להמת.

עוד ביאר (בראשית לה ח) 'ותמת דבקה מינקת רבקה ותקבר מתחת לבית אל תחת האלון ויקרא שמו אלון בכות'. ידוע פרש"י בשם המדרש שבכו כאן גם על רבקה. ויש להבין אמאי לא פירש הכתוב שבכו על רבקה אלא ברמז, אבל הענין דלא נזכר בכתוב אלא מה שהדין כך, ומש"ה באברהם אבינו כתיב שהלך לספוד לשרה ולבכותה, שכך הדין לבכות על שבעה קרובים, וכן כאן במות דבורה שהיא כדין אדם כשר שהחובה לבכות עליו בפניו, מש"ה כתיב שבכו על דבורה, אבל על רבקה שהיה שלא בפני המת, ולא היה מחויב לבכות עליה אלא יעקב בנה ולא כולם, על כן לא כתיב בכיה זו.

והוסיף ב'הרחב דבר': איברא נרמז מכל מקום בכיה שעליה גבי בכיה של מצוה שלפני דבורה, שבאמת לא היה דבר שיתעורר לשבטים בכיה על דבורה, ואי אפשר לבכות בלי התעוררות, אבל משהגיעה השמועה של רבקה בכו מרוב צער שלא זכו לראות הורתם שאהבה אותם, ואותה הבכיה היתה לפני דבורה, ועלה דמעות אלו של רשות למצוה כאלו בכו על דבורה, שהרי מ"מ היה לכבוד לדבורה במה שבכו עליה

וּלְדַבְּקָהּ בּוֹ

למיקרב לדחלתיה

במותה, והיינו דאי' בשבת (קה, ב) כל המוריד דמעות על אדם כשר הקב"ה סופרן ומניחן בבית גזיו, מפני הכבוד שעשה, שנאמר (תהילים נו, ט) 'נְדִי סִפְרָתָה אֶתָּה שִׁמָּה דְמַעְתִּי בְּנֹאדְךָ הֲלֵא בְּסִפְרָתְךָ', ופי' 'נְדִי' היינו צרת עצמו שהיה דוד המלך נע ונד, וכשהזדמן לפניו אדם כשר שמת היה בוכה ומתאבל לפניו על נודו, ואמר שישים ה' דמעתי 'בְּנֹאדְךָ', אע"ג שדמעתי היו על צרותיו, מ"מ כיון שהיה על אדם כשר ונראה כאילו בוכה עליו והוא לכבוד המת. ואמר 'הֲלֵא בְּסִפְרָתְךָ' היינו בשני ספרים, [ואע"ג דלא כתיב יו"ד סימן הרבים במלת 'בְּסִפְרָתְךָ', אבל כיון שהוא שם הקיבוץ בא גם על רבים בל' יחיד], מבואר זה הכלל חדא כאן וחדא בס' ויקרא עה"פ 'יִבְכּוּ אֶת הַשָּׂרָפָה' וגו' כמש"כ שם. והנה גם כאן היה מיתת והבכיה על דבורה לכפרה על עון דינה ושמעון ולוי, ואח"כ נתפייס ה' והגיע לדברי רצון וברכה:

הרב יחיאל מיכל ב"ר אהרן יצחק הלוי אפטיין

בעל 'ערוך השולחן' נפטר כ"ב אדר ב' תרס"ח

מוסר ליסודי הדת

כתיב (משלי טו, כד) 'ארח חיים למעלה למשפיל למען סור משאול מטה' וביאורו נראה כי המלאכים נבראו בשני כמבואר במדרש וכן מבואר במזמור (תהלים קד) 'ברכי נפשי' המקרה במים עליותיו וגו' עשה מלאכיו רוחות'. והבדלת המים היתה בשני והבהמות נבראו בחמישי, והמלאכים עובדים את בוראם ואין להם יצה"ר, והבהמות יש להם יצה"ר ואין להם דעת, וממילא דלהמלאכים אינו מגיע שכר בעד עבודתם אחרי שאין להם יצה"ר, ולבהמות לא שייך עונש אחרי שאין להם דעת:

ולזה ברא הקב"ה ביום הששי את האדם, ובראו משני הקצוות, נתן בו את הנשמה שמאירה לאדם לדעת את הבורא יתברך כמלאך, כמו שנאמר (משלי כ, כז) 'נר ה' נשמת אדם'. ויצר אותו בגוף שהוא חומר עב כבהמה לאכול ולשתות ולישן. ולזה יתעוררו מלחמות גדולות בהאדם כל ימי חייו, שהנפש הבהמי מסיתו לתאוות עוה"ז כבהמה, והנשמה הטהורה נלחמת כנגדו ומראה לו שלא לכך נברא אלא לעבוד את הבורא כמלאך. ואף הדברים הגשמיים שמוכרח לעשות, כאכילה ושתיה ושינה, תהיה הכוונה כדי שיוכל לעבוד את בוראו ועל זה נאמר (תהלים טז, ח) 'שיתיה' לנגדי תמיד'.

ולאחר מות האדם מראין לו שכל מעשיו, נכתבין בספר וחותרם יד האדם בו. ואם הלך בדרך התורה והמצוה נוחל גן עדן, שהוא תענוג בלתי גבול ובלתי המשך זמן, ועליהם נאמר (תהלים לו, טו) 'יהיו מדשן ביתך ונחל עדניך תשקם, כי עמך מקור חיים באורך נראה אור' ואם ח"ו להיפך יורש גיהנם שכל יסורי עוה"ז כאין נגדו ועליהם נאמר (ישעיהו סו, כד) 'ויצאו וראו בפגרי האנשים הפשעים בי כי תולעתם לא תמות ואשם לא תכבה והיו דראון לכל בשר'. ושבעה שמות יש לגיהנם, ואלו הן: שאול ואבדון ובאר שחת ובאר שאון וטיט היון וצלמות וארץ התחתית (עירובין יט, א) וכל המתפתה ביצרו נופל שם ולכן נקרא גם 'תפתה' כדכתיב (ישעיהו ל, לג) 'כי ערוך מאתמול תפתה'.

וזהו שאמר שלמה 'ארח חיים למעלה למשפיל למען סור משאול מטה', כלומר, אתה האדם המשכיל אחרי שיש לך שני דרכים, או לשאת עין ולב למעלה אל הבורא יתברך, והיא דרך החיים, או להביט למטה על תאוות הבהמיות, לכן אצוה אותך שארח החיים שלך תהיה רק למעלה למען סור משאול מטה, כלומר, אם תביט למטה תפול בשאול, שהיא המדרגה הראשונה של הגיהנם, ומשם תפול עוד מטה מטה.

וכל בר דעת יש לו להבין, כמו שאם נראה מלך בשר ודם בונה בנין יקר המורכב משני הפכים, שבנה בתוכו אבנים יקרות שוהם וישפה וכל אבן יקרה, וגם מטיט ועפר, היעלה על הדעת שתכלית כוונת המלך הוא לשם הטיט והעפר, ובזדאי התכלית של הבנין הם האבנים היקרות, והטיט והעפר אינם אלא לחיזוק הבנין. כמו כן מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, שברא את האדם מורכב מנשמה טהורה שהיא חלק אלוק ממעל, והיא תשוב אל האלוקים אחרי מותו, וגם מגוף עב שהוא טיט ועפר. היעלה על הדעת שהתכלית הוא הטיט והעפר, וכל הסובר כן אינו אלא כסיל ומשוגע, וזהו שאמר (אבות ג, א) עקביא בן מהללאל הסתכל בג'

אגורה באהלך עולמים

כל ת"ח שאומרים שמועה מפיו שפתותיו דובבות

דברים ואין אתה בא לידי עבירה דע מאין באת ולאן אתה הולך וכו', כלומר, הנשמה היא חלק אלוך ממעל, ותשוב למקורה ולהיפך הגוף, מאין באת מטיפה סרוחה ולאן אתה הולך למקום עפר רמה ותולעה, ובזה הבירור שהתכלית הוא הנפש האלוקית, ולכן קודם כל צריך האדם לדעת יסודי תורתנו הקדושה והטהורה.

יסוד התורה ועמוד העבודה לידע שיש אלוקים אחד יחיד ומיוחד, והוא ברא כל העולמות והוא משגיח עליהם בכל עת ובכל רגע, ואלמלי יצוייר ח"ו סילוק השגחתו, אף רגע, היו כל העולמות חוזרים לתוהו ובוהו, וזהו שנאמר (דברים ו, ד) 'שָׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד' ונאמר (שם ד, ט) 'וַיֵּדְעַתְּ הַיּוֹם וְהַשַּׁבָּת אֵל לְבַבְךָ כִּי ה' הוּא הָאֱלֹקִים בְּשָׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל הָאָרֶץ מִתַּחַת אֵין עוֹד', כלומר שאין שום כח זולתו יתברך. והוא המהווה כל העולמות, והוא המחיה את כל העולמות, והוא המקיימם. ובמתן תורה ראינו זה בחוש כדכתיב (שם לה) 'אֲתָה הָרֵאתָ לְדַעַת כִּי ה' הוּא הָאֱלֹקִים אֵין עוֹד מִלְּבַדּוֹ' כלומר כי ה' שברא כל העולמות הוא המשגיח והמנהיג עליהם לעד ולעולמים ואלוים ביאורו השגחה והנהגה ואין שום כח גדול או קטן זולתו ית'.

(או"ח סי' א)